

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.н. Камелия Николова,
Национална академия за театрално и филмово изкуство “Кръстьо Сарафов”;
Институт за изследване на изкуствата, Българска академия на науките
за дисертационния труд
„Сценография в движение и действие“
на БОРИС СТЕФАНОВ ДАЛЧЕВ
за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
Национална художествена академия, Факултет за приложни изкуства

В своя дисертационен труд **„Сценография в движение и действие“** Борис Далчев си поставя трудната и амбициозна задача да изследва кинетичната сценография или, казано по друг начин, сценографията от гледна точка на нейното движение и действие като компонент на спектакъла. Избраната от докторанта тема е изключително актуална и навременна поне по две причини. Преди всичко днес, в епохата на дигиталните технологии и масовата комуникация, във всички сфери на живота все по-осезаемо се налага изразяването и възприемане на света, на информацията и на различните послания, включително и естетическите, чрез образи и техните трансформации. В театъра и в съвременните сценичните форми този процес е особено определящ – както създаването на представлението, така и срещата му с публиката се случва във все по-голяма степен през неговия визуален и пространствен образ. От друга страна, отличителен белег на днешното време е изплъзващата се идентичност, непостоянството, бързата промяна. Всичко това превръща кинетичната сценография, сценографията която действа и въздейства чрез образи в движение, в един от ключовите феномени на съвременното сценично изкуство. Втората, не по-малко важна причина е фактът, че толкова значим феномен, какъвто е кинетичната сценография, е все още почти неизследван както в български, така и в европейски и в глобален контекст. Едва ли са необходими повече аргументи за да открием като безспорен принос на дисертационния труд изборът на неговата тема.

Приносният характер на предложения текст се допълва от факта, че с целенасоченото и детайлно изследване на кинетичната сценография се заема активно практикуващ сценограф, който работи на професионалната сцена вече над 6 години и е автор на повече от 35 сценографски проекта за спектакли и пърформанси. Нещо повече – Борис Далчев създава голяма част от своите решения именно в сферата на кинетичната сценография. Едновременно с активната си и добре оценена работа (носител е на награда ИКАР’2024 за сценография за „Хага“ от Саша Денисова на режисьора Галин Стоев в

Народния театър и има още две номинации за същото отличие – за „Нирвана“ от Константин Илиев, режисьор Максима Боева в Шуменския театър и за „Ревизор“ по Гогол, режисьор Нина Димитрова в Сатиричния театър, и др.), той е и докторант и преподавател в специалност „Сценография“ в Националната художествена академия. Това определя двупосочната цел на неговото изследване. От една страна, с подготовката и написването на своята дисертация Борис Далчев се стреми да намери отговор на силно занимаващи го въпроси, възникнали в процеса на практическата му работа и свързани с различни страни на създаването на кинетична сценография, на нейната философия, практическо осъществяване и въздействие върху актьора и зрителя. С други думи, с теоретичното изследване на типа сценография, който го интересува и в който основно работи, докторантът цели развитие и усъвършенстване на знанията и уменията си като сценограф. От друга страна, силно мотивираното любопитство на Борис Далчев да проникне, изучи и обясни всички възможни страни на интересувания го обект му помага да направи едно цялостно, многопосочно и задълбочено проучване на кинетичната сценография, което превръща дисертацията както в ценен научен труд по темата, какъвто досега липсва, така и в полезно, съдържащо богата информация, образователно четиво и ценен наръчник за обучаваните от него студенти. Тази ясно поставена и убедително постигната научно-приложна насоченост е друго безспорно приносно качество на разглежданата работа.

Дисертационният труд е в обем от 219 страници и се състои от три глави, увод, заключение и библиография, включваща 41 заглавия на български и 52 заглавия на английски, както и 20 интернет сайта. Снабден е с 2 приложения: 1 – визуална схема и 2 – албум със 174 визуални единици (фотоси от коментирани сценографски проекти).

Едно становище за дисертационния труд не предвижда в него да бъдат подробно разгледани основните тези, въпроси и анализи в изследването, както и цялостното изложение, структурирането и използваните изследователски стратегии. Те ще бъдат коментирани в двете рецензии. Тук аз бих искала непременно да открия още няколко от най-съществените качества на предложения текст, освен вече посочените по-горе.

Първото от тях е изключително ясното, прецизно и точно формулиране на научния проблем, който ще бъде изследван и също толкова ясният, внимателно обмислен и продуктивен път, по който това изследване да бъде направено. Тук специално бих искала да поздравя и научния ръководител на докторанта проф. Светослав Кокалов за нещото участие в очертаването на цялостната рамка и структурирането на дисертацията, което подпомага задълбоченото и успешно проучване на нейния обект. За да изследва, анализира и представи същността, основните характеристики и функции на кинетичната сценография, на сценографията в движение и действие, Борис Далчев избира индуктивен

подход като започва с разглеждането на материалите (I глава „Алхимията на материалите /материали, свойства и методи“), след това идва подробното представяне на механизмите, които носят, променят и движат материалите (II глава „Механизмите“) и накрая пространните исторически проучвания, проследяването на процесите на постъпателно и интензивно динамизиране на театъра и „раздвижване“ на декоративното оформление от началото на XX век до днес завършва с III глава „Принципи и проявления на кинетична сценография“, в която се изяснява че безкрайният спектър от „проявления“ на кинетична сценография се случва във винаги уникалния (за всеки художник и спектакъл) преход от материали и механизми към композиция и мизансцен.

Особено приносен център на дисертационния труд е именно цялата трета глава и специално обособяването, изследването и дефинирането на различни видове кинетична сценография на базата на подбрани примери от работата на български и чужди сценографи в тази област. Сред многото интересни попадения тук особено продуктивна за изследването е частта с коментара на сценографии на Катрин Брак, работила често с Димитър Гочев, и най-вече на нейното пространствено решение за знаменития му спектакъл „Иванов“ по Чехов.

Сред другите най-важни научни и научно-приложни приноси на дисертацията непременно трябва да бъде открито ясното обособяване на три подхода към използването на движението в сценографията, които пряко участват в изграждането на цялостния образ и естетиката на спектакъла. Те са: 1) Първи подход – движения, сведени до локални механизми (от актьорите, сценичните работници) и движения, сведени до механичните и технологичните свойства на използваните материали (дим, пух и т.н.); 2) Втори подход – движения, произтичащи изцяло от сценичната механизация и 3) Трети подход – комбинация от предходните два.

Основните ми бележки към дисертационния труд са за прецизиране на някои имена при изписването им на български (например на Димитрис Папайоану, изписано Папайоано), както и за цялостно редактиране на текста. Препоръката ми е той да бъде издаден като книга, след като се направи препоръчаната цялостна редакция. Нямам бележки към автореферата, както и по останалите представени материали.

„Сценография в движение и действие“ е интересен, много полезен и навременен дисертационният труд, написан ясно и увлекателно, с добро познаване на изследвания материал. След всичко казано дотук убедено препоръчвам на неговия автор Борис Далчев да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

5 септември 2024 г.

Проф. д.н. Камелия Николова